

Judikatūras krājums

Lieta T-170/18

(publicēts izvilkumu veidā)

Alex Kande Mupompa
pret
Eiropas Savienības Padomi

Vispārējās tiesas (devītā palāta paplašinātā sastāvā) 2020. gada 12. februāra spriedums

Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi saistībā ar situāciju Kongo Demokrātiskajā Republikā – Līdzekļu iesaldēšana – Prasītāja vārda iekļaušanas attiecīgo personu sarakstā pagarināšana – Pienākums norādīt pamatojumu – Tiesības uz aizstāvību – Padomes pienākums paziņot jaunos apstākļus, ar kuriem pamatota ierobežojošo pasākumu atjaunināšana – Tiesību kļūda – Acīmredzama kļūda vērtējumā – Tiesības uz īpašumu – Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību – Samērīgums – Nevainīguma prezumpcija – Iebilde par prettiesiskumu – Prasījumu pielāgošana

1. *Iestāžu akti – Pamatojums – Pienākums – Piemērojamība – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – To personu līdzekļu iesaldēšana, kuras apdraud tiesiskumu vai ir iesaistītas tādu darbību izdarīšanā, kas ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi – Minimālās prasības*
(LESD 296. pants; Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, II pielikums)

(skat. 43. un 45.–47. punktu)

2. *Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – To personu līdzekļu iesaldēšana, kuras apdraud tiesiskumu vai ir iesaistītas tādu darbību izdarīšanā, kas ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi – Pienākums identificēt pamatojumā šādus pasākumus pamatojošos individuālos un īpašos iemeslus – Lēmums, kas iekļaujas ieinteresētajai personai zināmos apstākļos, ļaujot tai saprast attiecībā uz to noteiktā pasākuma apjomu*
(LESD 296. pants; Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, II pielikums)

(skat. 44. un 52.–56. punktu)

3. *Eiropas Savienības tiesības – Principi – Tiesības uz aizstāvību – Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – To personu līdzekļu iesaldēšana, kuras apdraud tiesiskumu vai ir iesaistītas tādu darbību izdarīšanā, kas*

ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi – Pienākums norādīt pieņemtos lēmumus pamatojošos individuālos un īpašos iemeslus – Pienākums ļaut ieinteresētajai personai lietderīgi darīt zināmu savu viedokli par pamatojumu, kas pret viņu ir vērst – Piemērojamība (Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41. panta 2. punkta a) apakšpunkts; Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, II pielikums)

(skat. 60., 61. un 63. punktu)

4. *Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – Līdzekļu iesaldēšana – Tiesības uz aizstāvību – Vēlāks lēmums, ar kuru prasītāja vārds ir saglabāts to personu sarakstā, uz kurām attiecas šie pasākumi – Jauna pamatojuma neesamība – Padomes pienākums paziņot ieinteresētajai personai jaunos apstākļus, kas ņemti vērā ierobežojošo pasākumu periodiskajā pārskatīšanā – Jauno apstākļu paziņošana ieinteresētajai personai, lai saņemtu tās apsvērumus – Neesamība – Tiesību uz aizstāvību pārkāpums (Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, 9. panta 2. punkts un II pielikums)*

(skat. 65.–72., 75., 78. un 79. punktu)

5. *Eiropas Savienības tiesības – Principi – Tiesības uz aizstāvību – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – Iestāžu pienākums paziņot ieinteresētajai personai jaunos apstākļus, kas ir ņemti vērā ierobežojošo pasākumu periodiskajā pārskatīšanā – Piemērojamība – Tiesību akta prettiesiskums, kas ir atkarīgs no pierādījumiem par iespējamo minētā pienākuma neizpildes procesuālo ietekmi – Ietekmes neesamība šajā lietā (Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, II pielikums)*

(skat. 80.–83., 85. un 88. punktu)

6. *Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – Piemērošanas joma – Personas, kas iesaistītas tādu darbību plānošanā, vadīšanā vai izdarīšanā, kuras ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi vai aizskārumi – Jēdziens – Personas, kuras ir izdarījušas minētās darbības pagātnē, lai gan nav pierādījumu par faktisku iesaistīšanos vai līdzdalību šādās darbībās – Iekļaušana – Interpretācija, ko apstiprina iespēja pagarināt ierobežojošos pasākumus – Lietderīgā iedarbība (Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2016/2231, Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts un 9. panta 2. punkts)*

(skat. 93.–96. un 98. punktu)

7. *Eiropas Savienība – Iestāžu aktu tiesiskuma pārbaude tiesā – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – Pārbaudes apjoms – Prasītāja iekļaušana apstrīdētā lēmuma pielikumā esošajā sarakstā viņa veikto amata pienākumu dēļ – Publiski pieejami*

dokumenti, kas apliecina smagu cilvēktiesību pārkāpumu izdarīšanu – Pierādījuma spēks – Pierādījumu brīvas novērtēšanas princips
(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pants; Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, II pielikums)

(skat. 105.–107., 112. un 113. punktu)

8. *Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – To personu līdzekļu iesaldēšana, kuras apdraud tiesiskumu vai ir iesaistītas tādu darbību izdarīšanā, kas ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi – Kritēriji – Amata pienākumi, kas rada atbildību par represijām pret civiliedzīvotājiem vai tiesiskuma ievērošanu – Pretēji pierādījumi – Norobežošanās no režīma nostājas ieņemšana – Neesamība – Kļūda vērtējumā – Neesamība*
(Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2016/2231, Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts un II pielikums)

(skat. 128.–135. punktu)

9. *Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – To personu līdzekļu iesaldēšana, kuras apdraud tiesiskumu vai ir iesaistītas tādu darbību izdarīšanā, kas ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi – Tiesību uz īpašumu ierobežojumi – Samērīguma principa pārkāpums – Neesamība*
(LES 3. panta 5. punkts, 21. panta 2. punkta b) un c) apakšpunkts un 29. pants; LESD 215. panta 2. punkts; Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 17. panta 1. punkts un 52. panta 1. punkts; Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2016/2231, Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, 5. panta 1. punkts)

(skat. 141.–154. punktu)

10. *Kopējā ārpolitika un drošības politika – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – Aizliegums ieceļot un šķērsot teritoriju, kā arī to personu līdzekļu iesaldēšana, kuras apdraud tiesiskumu vai ir iesaistītas tādu darbību izdarīšanā, kas ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi – Tiesību uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību un brīvu pārvietošanos Savienībā ierobežojums – Samērīguma principa pārkāpums – Neesamība*
(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. pants; Padomes Lēmums 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/228 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569)

(skat. 155. un 156. punktu)

11. *Eiropas Savienības tiesības – Principi – Pamattiesības – Nevainīguma prezumpcija – Lēmums par līdzekļu iesaldēšanu, kas pieņemts attiecībā uz konkrētām personām un organizācijām saistībā ar situāciju Kongo Demokrātiskajā Republikā – Atbilstība minētajam principam – Nosacījumi*

(Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 48. panta 1. punkts; Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP, kas grozīts ar Lēmumu (KĀDP) 2017/2282 un Lēmumu (KĀDP) 2018/569, 5. panta 1. punkts un 9. pants)

(skat. 158.–163. punktu)

12. *Iebilde par prettiesiskumu – Piemērojamība – Tiesību akti, uz kuru prettiesiskumu var atsaukties – Vispārējs tiesību akts, ar kuru ir pamatots apstrīdētais lēmums – Prasība, lai starp apstrīdēto tiesību aktu un apstrīdēto vispārējo tiesību aktu būtu juridiska saikne – Neesamība – Nepieņemamība*

(LESD 277. pants; Lēmuma 2010/788/KĀDP 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts; Padomes Regulas Nr. 1183/2005 2.b panta 1. punkta b) apakšpunkts)

(skat. 167. un 168. punktu)

13. *Eiropas Savienība – Iestāžu aktu tiesiskuma pārbaude tiesā – Ierobežojoši pasākumi pret Kongo Demokrātisko Republiku – Pārbaudes apjoms – Vispārīgo noteikumu ierobežota pārbaude – Ierobežojošo pasākumu noteikšanas kritēriji – Iesaistīšanās tādu darbību plānošanā, vadīšanā vai izdarīšanā, kuras ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi – Apjoms – Tiesiskās drošības principa ievērošana, kas prasa tiesību normu skaidrību, konkrētumu un seku paredzamību*

(LES 3. panta 5. punkts un 21. panta 2. punkta b) un c) apakšpunkts; LESD 275. panta otrā daļa; Padomes Lēmuma 2010/788/KĀDP 3. panta 2. punkta b) apakšpunkts un Lēmuma (KĀDP) 2016/2231 3. un 4. apsvērums; Padomes Regula Nr. 1183/2005)

(skat. 169-179. punktu)

Rezumējums

Spriedumos *Amisi Kumba*/Padome (T-163/18) un *Kande Mupompa*/Padome (T-170/18), kas pasludināti 2020. gada 12. februārī, Vispārējā tiesa noraidīja prasības atcelt tiesību aktu, ko attiecīgie prasītāji, proti, Kongo Demokrātiskās Republikas armijas (*FARDC*) 1. aizsardzības zonas komandieris un Centrālās Kasai [*Kasai Central*] provinces gubernators, bija cēlušī par Eiropas Savienības Padomes tiesību aktiem¹, ar kuriem viņu vārdi galvenokārt tika saglabāti to personu un vienību sarakstā, pret kurām vērsti attiecībā uz Kongo Demokrātisko Republiku noteiktie ierobežojošie pasākumi ilgstoša miera nodibināšanai šajā valstī; šis saraksts ir ietverts Lēmuma 2010/788 II pielikumā (turpmāk tekstā – “strīdīgais saraksts”).

Šie spriedumi ir saistīti ar politiskās situācijas pasliktināšanos Kongo Demokrātiskajā Republikā sakarā ar prezidenta vēlēšanu nenoorganizēšanu 2016. gada beigās un tai sekojošo drošības situācijas pasliktināšanos. Saskaņā ar Lēmuma 2010/788 3. panta 2. punktu Padome noteica ierobežojošus pasākumus pret personām, kas bija iesaistītas darbībās, kuras ir uzskatāmas par smagiem cilvēktiesību pārkāpumiem Kongo Demokrātiskajā Republikā. Tā kā *FARDC* piedalījās

¹ Padomes Lēmums (KĀDP) 2017/2282 (2017. gada 11. decembris), ar ko groza Lēmumu 2010/788/KĀDP par ierobežojošiem pasākumiem pret Kongo Demokrātisko Republiku (OV 2017, L 328, 19. lpp.), kā arī – attiecībā uz *Alex Kande Mupompa* – Padomes Īstenošanas lēmums (KĀDP) 2018/569 (2018. gada 12. aprīlis), ar ko īsteno Lēmumu 2010/788/KĀDP par ierobežojošiem pasākumiem pret Kongo Demokrātisko Republiku (OV 2018, L 95, 21. lpp.), un Padomes Īstenošanas regula (ES) 2018/566 (2018. gada 12. aprīlis), ar kuru īsteno 9. pantu Regulā (EK) Nr. 1183/2005, ar ko nosaka dažus īpašus ierobežojošus pasākumus, kas vērsti pret personām, kuras pārkāpj ieroču embargo attiecībā uz Kongo Demokrātisko Republiku (OV 2018, L 95, 9. lpp.).

nesamērīga spēka pielietošanā un protestu vardarbīgā apspiešanā, kas 2016. gada septembrī notika Kinšasā, *FARDC* 1. aizsardzības zonas komandiera vārds tika iekļauts strīdīgajā sarakstā, pamatojoties uz to, ka viņš atbilstoši saviem amata pienākumiem ir bijis iesaistīts tādu darbību plānošanā, vadīšanā vai veikšanā, kas ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi. Centrālās Kasai provinces gubernatora vārds savukārt tika iekļauts strīdīgajā sarakstā, pamatojoties uz to, ka amata pienākumu dēļ viņš bija “atbildīgs par nesamērīgo spēka pielietošanu, vardarbīgajām represijām un nāvessoda izpildi bez tiesas sprieduma”, ko kopš 2016. gada šajā reģionā bija īstenojuši drošības spēki, arī par 2017. gada februārī varbūtēji izdarītajām slepkavībām. Ar Lēmumu 2017/2282 Padome 2017. gada 11. decembrī pagarināja prasītāju vārdu iekļaušanu strīdīgajā sarakstā, attiecībā uz viņiem saglabājot to pašu pamatojumu. Attiecībā uz Centrālās Kasai provinces gubernatoru sniegtais pamatojums vēlāk – 2018. gada 12. aprīlī – tika grozīts.

Savu prasību pamatojumam prasītāji izvirzīja vairākus pamatus, tostarp par pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi un tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, kā arī tiesību kļūdu.

Attiecībā uz pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi Vispārējā tiesa norādīja, ka Lēmumā 2017/2282, kā arī Īstenošanas lēmumā 2018/569 sniegtajā pamatojumā ir izklāstīti īpašie un konkrētie iemesli, kuru dēļ prasītājiem bija piemērojami iekļaušanas sarakstā kritēriji, jo šāds pamatojums bija saistīts ar viņu amata pienākumiem un viņu iesaistīšanos šo amata pienākumu dēļ darbībās, kas ir kvalificētas kā smagi cilvēktiesību pārkāpumi. Šajā ziņā Vispārējā tiesa precizēja, ka prasītāji nevarēja nezināt, ka, ņemot vērā viņu amata pienākumus, viņiem bija iespēja tieši ietekmēt *FARDC* militārpersonas un drošības spēkus Centrālajā Kasai provincē, kuri attiecīgajā pamatojumā bija atzīti par atbildīgiem par iepriekš minētajiem smagajiem cilvēktiesību pārkāpumiem. Vispārējā tiesa secināja, ka apstrīdēto tiesību aktu pamatojums tādējādi ļauj, pirmkārt, prasītājiem apstrīdēt viņu vārdu saglabāšanas strīdīgajā sarakstā spēkā esamību un, otrkārt, Vispārējai tiesai veikt tiesiskuma pārbaudi. Tādējādi tā noraidīja pamatu par pienākuma norādīt pamatojumu neizpildi.

Turpinājumā attiecībā uz tiesībām uz aizstāvību Vispārējā tiesa atzina, ka, lai gan Lēmumā 2017/2282 attiecībā uz prasītājiem noteikto pasākumu pagarināšana bija pamatota ar tādiem pašiem iemesliem kā tie, kas pamatoja sākotnējo pasākumu noteikšanu, tas neatbrīvoja Padomi no prasītāju tiesību uz aizstāvību ievērošanas, un it īpaši no iespējas tiem lietderīgi darīt zināmu savu viedokli par apstākļiem, kas tika ņemti vērā, pieņemot apstrīdētos tiesību aktus. Šajā ziņā Vispārējā tiesa uzsvēra, ka ierobežojošiem pasākumiem piemīt aizsardzības un pēc definīcijas pagaidu raksturs un to spēkā esamība vienmēr ir atkarīga no tā, vai to veikšanas pamatā esošie faktiskie un tiesiskie apstākļi joprojām pastāv, kā arī no tā, vai tie būtu jāsaglabā spēkā, lai sasniegtu attiecīgos mērķus, kas Padomei ir jāizvērtē, periodiski pārskatot šos ierobežojošos pasākumus, veicot situācijas atjauninātu vērtējumu un izstrādājot šādu pasākumu iedarbības bilanci. Tādējādi Vispārējā tiesa atgādināja, ka ievērot tiesības uz aizstāvību nozīmē, ka Padome pirms lēmuma atjaunināt pret viņu vērstos ierobežojošos pasākumus pieņemšanas paziņo prasītājam apstākļus, kuru dēļ tā, periodiski pārskatot attiecīgos pasākumus, ir atjauninājusi informāciju, ar ko tika pamatota to sākotnējā noteikšana. Šajā lietā, ņemot vērā pret Kongo Demokrātisko Republiku vērsto ierobežojošo pasākumu sākotnējo mērķi, proti, būtībā nodrošināt vēlēšanu norisei labvēlīgu vidi un izbeigt jebkādas cilvēktiesību pārkāpumus, Padomei, periodiski pārskatot prasītājiem noteiktos ierobežojošos pasākumus, bija pienākums paziņot viņiem tās rīcībā esošos jaunos apstākļus, kuru dēļ tā ir atjauninājusi informāciju ne tikai attiecībā uz viņu personīgo situāciju, bet arī attiecībā uz politisko un drošības situāciju Kongo Demokrātiskajā Republikā. Vispārējā tiesa šajā ziņā konstatēja, ka, pirms apstrīdēto tiesību aktu pieņemšanas nesaņemot prasītāju apsvērumus par šiem apstākļiem, Padome nav ievērojusi prasītāju tiesības uz aizstāvību.

Tomēr Vispārējā tiesa atgādināja, ka Savienības tiesai, kad tā saskaras ar tiesībām uz aizstāvību saistītu pārkāpumu, ir jāpārbauda, vai, ņemot vērā lietas īpašos faktiskos un tiesību apstākļus, attiecīgās procedūras iznākums būtu atšķirīgs, jo prasītāji būtu varējuši labāk nodrošināt savu aizstāvību šāda pārkāpuma neesamības gadījumā. Līdz ar to Vispārējā tiesa secināja, ka šajā lietā neviens apstāklis neļauj pieņemt – ja prasītājiem būtu paziņoti attiecīgie jaunie apstākļi, attiecīgie ierobežojošie pasākumi attiecībā uz viņiem varēja netikt saglabāti. Pamatojoties uz iepriekš minēto, Vispārējā tiesa noraidīja pamatu par tiesību uz aizstāvību pārkāpumu.

Visbeidzot prasītāji apgalvoja, ka Padome ir pieļāvusi tiesību kļūdu, pieņemot apstrīdētos aktus, pamatojoties uz faktiem, kas apstrīdēto lēmumu pieņemšanas brīdī bija beiguši pastāvēt, neņemot vērā iekļaušanas sarakstā kritēriju, kurā izmantots tagadnes divdabis un kurš attiecas uz personām, “kas bija iesaistītas [...] darbībās, kas ir smagi cilvēktiesību pārkāpumi”. Šajā ziņā Vispārējā tiesa uzskatīja, ka tagadnes divdabja lietojums, nosakot kritērijus iekļaušanai to personu sarakstā, uz kurām attiecas ierobežojošie pasākumi, nenozīmē, ka apstākļiem, uz kuru pamata personas vārds vai vienības nosaukums ir ticis iekļauts šajā sarakstā, ir jāpastāv līdz brīdim, kad tiek pieņemts lēmums tos iekļaut vai paturēt sarakstā, jo tagadnes divdabis attiecas uz tiesību definīciju vispārējo nozīmi, nevis uz attiecīgo laikposmu. Vispārējā tiesa piebilda, ka, ciktāl Padome prasītāju iekļaušanas sarakstā pamatojumā bija nolēmusi atsaukties uz konkrētiem faktiem un situācijām, kurās bija iesaistīti drošības spēki, par kuriem tie bija atbildīgi, varēja būt runa tikai par rīcību pagātnē. Visbeidzot Vispārējā tiesa norādīja, ka, neatņemot šai tiesību normai lietderīgo iedarbību, Lēmuma 2010/788, kas grozīts ar Lēmumu 2017/2282, 9. panta 2. punkts, saskaņā ar kuru “ierobežojošos pasākumus attiecīgā gadījumā pagarina vai groza, ja Padome uzskata, ka to mērķi nav sasniegti”, apstiprina šo interpretāciju. Līdz ar to Vispārējā tiesa noraidīja pamatu par tiesību kļūdu un noraidīja prasības kopumā.